

آفرینندگان فرهنگ و تمدن اسلام و بوم ایران / ۲۲

میر علی هروی

دکتر علی اکبر ولایتی

شرکت سهامی کتابهای جیبی
وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۰

تهران، خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال،

صندوق پستی ۴۱۹۱ - ۱۱۳۶۵

شرکت سهامی کتابهای جیبی

وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

www.amirkabir.net

عنوان کتاب: میرعلی هروی

نویسنده: دکتر علی اکبر ولایتی

ناظر: سجاد محمدی

ویراستار: طه‌ورا وحدتی

طراح جلد: شیدا اسماعیلی

توبیت چاپ: اول (۱۳۹۰)

حروف متن: کریم ۱۴ روی ۱۸

چاپ: صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران:

خیابان ابن سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۳۰۰۰

کاغذ تحریر سفید ۷۰ گرمی

بها: ۱۷۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ. هرگونه نسخه‌برداری اعم از دیجیتال و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی یا جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گزیده در مستندنویسی و مانند آن‌ها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

مشرکانه: ولایتی، علی اکبر، ۱۳۲۴.

عنوان و نام پدیدآور: میرعلی هروی / علی اکبر ولایتی

مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، کتابهای جیبی، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص: مصور (رنگی).

فروست: آفرینندگان فرهنگ و تمدن اسلام و بوم ایران: ۲۲.

شابک: 978-964-303-342-2

وضعیت فهرستجو: من: فیا.

یادداشت: واژه‌نامه. نمایه.

موضوع: هروی. میرعلی بن میرباقر، ۹۵۱ ق.

موضوع: خوشنویسان ایرانی - - سرگفتا.

رنجندی کنکرت: ۱۳۹۰ هـ ۲۵ ق/ ۲۶۳۹ NK

رنجندی دیوبی: ۲۳۵/۶۱۹۰۹۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۷۷۲۸۲

دربارهٔ مجموعه

قرن‌ها پیش از آن‌که اروپا و ممالک اروپایی کشور شوند، مسلمانان امت واحده و ایرانیان ملتی منسجم بودند. حکیم بزرگ ما، ابوالقاسم فردوسی، عمر خویش را بر سر عزت ایران گذاشت و دیگر حکیم سترگ، نظامی گنجوی، فرمود: «همه عالم تن است و ایران دل».

امت اسلامی مدت هزار سال مهد علم و تمدن و فرهنگ جهان، و ایران پرچمدار این نهضت بزرگ اسلامی بود. تعداد بزرگان علم و ادب و فرهنگ و مدنیت خراسان و خوارزم و فرارود و بین‌النهرین و فارس و عراقین و آذربایجان

و قفقاز و مصر و مغرب اقضا و اندلس پس از اسلام، صدها برابر فرهیختگان یونان و روم و اسکندریه و رها و نصیبین قبل از اسلام، و ابداعات و تولیدات علمی و فرهنگی آنها غیر قابل قیاس با یکدیگر بود.

در دوسه قرن اخیر، هجوم فرهنگی، نظامی، سیاسی و اقتصادی استعمار موجب رخوت و عقب افتادگی جوامع مسلمان شد، ولی بیداری اسلامی قرن گذشته و معاصر، و خیزش اسلامی چند دهه اخیر موجب حرکت مسلمانان گردید.

تلاش های نخستین در جهت رهایی از سلطه نظامی و سیاسی و کسب آزادی و استقلال بود و اکنون زمان بیداری فرهنگی و احیای اعتماد به نفس اسلامی و ایرانی فرارسیده است.

برای تحقق چنین حرکتی، از جمله اقدامات اساسی، معرفی و بازشناساندن بزرگان تاریخ تمدن اسلام و ایران، و بازتعریف ارزش های اعتقادی اسلامی و هویت ملی است. در این جهت مؤسسه انتشارات امیرکبیر پیشقدم شد و نخستین بار جناب حاجت الاسلام دکتر سید مهدی خاموشی به این کمترین پیشنهاد تألیف بکصد و ده جلد ننگاری در معرفی بزرگان تاریخ علم و فرهنگ اسلام و ایران را نمود که امید است به یاری خداوند تعالی و به برکت عدد نمادین ۱۱۰، که نشان از نام مبارک مولی الموالی حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - دارد، این مهم به انجام برسد.

خدای را سپاس گزارم که در این طریق از یاری بسیار ارزشمند و حیاتی همراهانی چون دکتر محمدرضا شمس اردکانی، فرید قاسملو، دکتر محمود مصدق، مصطفی ناظم‌نیا، حسن صمیم نیک‌پی، خانم‌ها سارا کلهر و مهناز مقدسی، و آقای هومن عباسپور (سرپرستار مجموعه) برخوردارم و افراد پُرانگیزه‌ای چون آقای احمد نثاری رئیس محترم، و دیگر همکاران ایشان در مؤسسهٔ انتشارات امیرکبیر از جمله آقایان سجاد محمدی، مهدی ساروخانی، امیرحسین حیدری که با اخلاص و شوق ما را همراهی می‌کنند.

دکتر علی‌اکبر ولایتی

فهرست

۱۱	 مقدمه
۱۳	 فصل اول: اوضاع سیاسی ایران در عصر حضور میرعلی هروی
۲۱	 هرات، مرکز ادب و هنر
۲۷	 فصل دوم: زندگی‌نامه میرعلی هروی
۳۲	 حضور در جایگاه شاگردی و استادی
۳۸	 شاگردان
۴۴	 اشعار
۵۱	 فصل سوم: آثار و افکار
۶۹	 فصل چهارم: کتاب‌شناسی
۷۳	 فصل پنجم: ضمیمه
۷۳	 رساله مداد الخطوط

باب اول در بیان اقسام خطوط . سطح و دور	
و وجه تسمیه هر یک از آن.....	۷۸
باب دوم در ذکر استادان و مخترعان و بیان مرتبه ایشان.....	۸۱
باب سوم در بیان ادوات کتابت.....	۸۳
نمونه‌هایی از خط میرعلی هروی.....	۹۷
منابع.....	۱۰۳
نمایه.....	۱۰۷

مقدمه

تیمور در تخریب سرزمین‌های اسلامی و قتل‌عام مسلمانان روی چنگیز را سفید کرد، ولی همچون اسلاف خود مغلوب فرهنگ اسلام و ایران شد. به‌زور، هنرمندان اصفهان را به سمرقند برد تا انواع هنرهای مربوط به معماری را به فرارود (ماوراءالنهر) منتقل کند. گویی میدان ریگستان سمرقند سیاه‌مشق نقش جهان است که قبل از آن به دست ایرانیان بنا شد. فرزندان و نوادگان آن میر خون‌خوار سعی در توسعه فرهنگ و تمدن اسلامی، به‌خصوص حوزه‌های هنر و ادب داشتند. فرارود، با حضور غیاث‌الدین جمشید کاشانی و

قاضی زاده رومی و شخص الغیغ، امیر تیموری آن سرزمین که اهل فضل و علوم دقیقه بود، مرکز رشد و نمو ریاضیات و تأسیس رصدخانه سمرقند و ابداع زیج الغیغی شد.

اما هرات با حضور بایسنقر میرزا و سلطان حسین بایقرا و وزیر دانشمند وی، امیرعلیشیر نوایی، مرکز رشد اعجاب انگیز هنر خط، نقاشی، مینیاتور، تذهیب و انواع دیگر هنرهای این حوزه شد.

میرعلی هروی یکی از کسانی است که با حضور او خوشنویسی، به خصوص نستعلیق، که ابداع میرعلی تبریزی بود، به قله کمال نزدیک شد؛ چنان که میرعماد، بزرگ‌ترین خوش‌نویس ایران و استاد مسلم نستعلیق، در ابتدا به روش او می‌نوشته است و درباره میرعلی هروی می‌گوید:

«از خوش‌نویسان سرآمد مولانا میرعلی است که قلم نسخ بر خط استادان کشیده و خط را به جایی رسانیده که اگر صحایف روزگار پر از تعریف خطش شود، هنوز یکی از هزار در حیز تحریر نیامده باشد».